



Obr. 51. Brno, ulice Příkop. Světle šedou barvou vyznačena plocha staveniště, střední šedou půdorys novostavby, tmavě šedou sledované výkopy. Archaia Brno z. ú.

Fig. 51. Brno, Příkop Street. The area of the construction site is marked in light grey, the layout of the new building in medium grey, and the monitored trenches in dark grey. Archaia Brno z. ú.

pod hrází Hutterova rybníka (zvaný též Panský nebo Městský), který byl vysušen v roce 1782. Hráz se táhla v linii dnešní ulice Milady Horákové od třídy Kpt. Jaroše ke křižovatce s Francouzskou ulicí. Přesnou dobu jeho vzniku neznáme, poprvé je doložen archivními prameny k roku 1466. Prostor nebyl zřejmě ve středověku osídlen. Nacházela se zde zahrada herburského, později jezuitského kláštera. Souvislejší zástavba předmětného prostoru se začíná rozvíjet až koncem 18. století. Tehdy zde vznikly nové sídelní jednotky, na západním břehu Ponávky čtvrť zvaná Na hrázi a Příkop (nebo Hráze a Příkop), na východním břehu předměstí Josefov.

Archeologický výzkum potvrdil skutečnost, že předmětný prostor byl v minulosti součástí inundačního pásma někdejší Ponávky. Ověřil také předpoklad, že území v blízkosti řečiště bylo zaplavováno, a nebylo tudíž vhodné k osídlení. K ukládání náplavových sedimentů zřejmě docházelo i během historického období. Podmínky dané prostoru však byly v tomto směru zřejmě do velké míry stabilizovány existencí Hutterova rybníka. Rekonstrukce postupu ukládání a přesnější časové rozčlenění náplavového souvrství by si vyžadovalo realizaci za tímto účelem speciálně vedeného výzkumu. Potvrdila se výpověď archivního plánového materiálu, podle kterého nebyl pozemek dlouho zastavěn. Zástavbu zachycují až plány z počátku 20. století. Nejstarší dům stojící při ulici ovšem nezasahoval do zkoumaného prostoru. Dokumentována byla zdiva menší budovy stojící ve vnitrobloku a zřejmě část ohradní zdi (AMČR).

Literatura

AMČR: Záznam M-201903088 [cit. 2021-10-07]. Archeologická mapa České republiky.

Summary

An excavation in Příkop Street (Zábrdovice cadastral area, Brno-City District; Fig. 51) confirmed that in the past the area was part of the inundation zone of the former Ponávka Stream. Alluvial sediments were apparently also deposited during the historical period.

Antonín Zůbek

Brno (k. ú. Židenice, okr. Brno-město)
Ul. Táborská, Vančurova, parc. č. 5437, 5438/1, 5439/1, 5440–5442, 5443/1, 5444/1, 5444/3.

Novověk – industriální období. Vesnice/městečko. Plošný odkryv. Záchraný výzkum. Uložení nálezů: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84 – 49.1957703N, 16.6485050E

Od srpna do listopadu byl proveden záchraný archeologický výzkum v městské části Brno-Židenice při stavbě bytového komplexu na parcelách mezi ulicemi Táborská a Vančurova. Plocha staveniště se nacházela v historickém jádru někdejší samostatné vsi Juliánov založené v roce 1789. S ní lze spojit řadu novověkých nálezových situací. Celkově se jednalo o přibližně 60 zahloubených objektů a pozůstatky šesti zděných sklepů. Mezi zahloubenými objekty převládaly odpadní jámy a jímky kruhových, čtvercových i obdélných tvarů, ve dvou případech byly jímky obezděny cihlami. Zkoumáno bylo také šest vápenných jam převážně obdélného půdorysu a několik křivých jam.

Pozoruhodným fenoménem je přítomnost pěti lochů. Nacházely se v severní části plochy při Vančurově ulici. Lze mezi nimi rozlišit tři typy. Nejjednodušší představovala prostá oválná jáma se svislými stěnami dosahující délky 2,6 m (podhloubená část byla dlouhá 1,2 m), do níž se vcházelo oválným vstupem po žebříku (obr. 52). Druhý typ byl zastoupený třikrát – jednalo se o loch, který měl schody vytesány do podloží (obr. 53). V jednom případě schody ústily do poměrně malé oválné prostory o rozměrech cca 1,8 × 1 m se svažujícím se stropem o výšce 50 až 70 cm. Druhý loch byl o něco větší – skladovací prostory přibližně oválného tvaru o délce cca 2,2 × 1,8 m; strop zjištěn nebyl. Třetí loch tohoto typu byl poněkud odlišný. První zjištěný schod ústil na podestu, ke které byl v pravém úhlu připojen malý skladovací prostor oválného tvaru 1,2 × 1 m se stropem ve výšce 90 cm. Poslední loch má dvě fáze – starší odpovídá předchozímu typu lochu se schody vyhloubenými do podloží. V mladší fázi, poté co byly tyto schody ošlapány, bylo vybudováno nové schodiště z nepálených cihel – kotovic (obr. 54). Jednotlivé stupně byly zpevněny dřevěnými prahy, které byly zapuštěny do kapes ve stěně lochu a zpevněny zlomky cihel v těchto kapsách. Samotný skladovací prostor měl přibližně obdélný tvar o rozměrech 2 × 1,2 m a se stropem ve výšce 1,7 m.



Obr. 52. Brno, Židenice. Nejjednodušší typ lochu. Foto J. Zubalík.

Fig. 52. Brno, Židenice. The simplest type of larder. Photo by J. Zubalík.



Obr. 53. Brno, Židenice. Loch se schody tesanými do podloží. Foto J. Zubalík.
Fig. 53. Brno, Židenice. Larder with stairs built into the subsoil. Photo by J. Zubalík.



Obr. 54. Brno, Židenice. Detail schodů z kotovic v konstrukčně nejsložitějším lochu. Foto J. Zubalík.
Fig. 54. Brno, Židenice. Detail of adobe brick stairs in the most constructionally complex larder. Photo by J. Zubalík.

Veškeré sklepy byly zděny z cihel a často byly omítnuty bílou vápennou omítkou. Jednalo se o různé typy od jednoduchých obdélných jednoprostorových sklepů po sklepy se dvěma či více místnostmi nebo se vstupní chodbou. Rozmístěny byly v zásadě rovnoměrně jak na parcelách otočených k Vančurově ulici, tak i na parcelách otočených k Táborské ulici. Relikty nadzemních staveb byly zničeny v průběhu demolice.

V nálezovém souboru dominuje kuchyňská keramika včetně džbánů, hrnců či trojnožek. Z lochů bylo vyzvednuto i železné zemědělské náčiní jako srp, nůž či motýčka. Datačně zjištěné situace spadají do 19. a počátku 20. století

Literatura

AMČR: Záznam M-202003344 [cit. 2021-10-07]. Archeologická mapa České republiky.

Summary

A rescue excavation carried out in the Brno-Židenice cadastral area (Brno-City District), in the historical core of the municipality of Juliánov, between Vančurova and Táborská Streets during the autumn of 2020 detected remnants of Modern Period buildings, especially cesspits and lime pits, cellars and larders (Fig. 52–54) dated from the late 18th through to the early 20th century.

Jiří Zubalík

Břeclav (okr. Břeclav)

Pohansko; zámek Pohansko, parc. č. 3739/2.

Středohradištní období (RS3). Hradiště. Vertikální řez. Badatelský výzkum. Uložení nálezu: Vědecko-výzkumná základna Pohansko.

Lokalizace: WGS-84 – 48.7275603N, 16.8956994E

V květnu a červnu byl realizován řez R20 v místech předpokládané destrukce hradby velkomoravského hradiště Pohansko u Břeclavi. Na odkryté ploše 3 × 20 m, orientované ve směru SSV-JJZ, se podařilo zachytit a zdokumentovat pozůstatky hradby narušené rabováním kamene a stavbou zámku Pohansko. Před výzkumem byla plocha opakovaně měřena GPR metodami a sondována vrty. Výzkum byl dokumentován pomocí digitálních přístrojů a metod. Každá dokumentační úroveň byla zpracovaná do podoby 3D modelu. Terminologie popisovaných konstrukčních prvků je stejná jako v analytickém zpracování řezů R01 až R19 (Dresler 2011).

Z týlní stěny hradby se dochovalo několik zuhelnatělých kusů, z nichž jeden byl odebrán pro dendrochronologickou analýzu, a sloupová jáma dvojice sloupů týlní stěny. Hranice byla viditelná i na profilu. Čelní kamenná zeď byla výrazně narušená rabováním kamene (obr. 55). Zachovala se do výšky 0,5 m nad základový rošt hradby. Šířka čelní zdi v místě výzkumu kolísala od 2 do 3 m. Rozdíl v šířce lze přičíst na vrub toho, že se nám podařilo zachytit opět rozhraní stavebních úseků. To se projevilo rozdílnou šířkou založení čelní zdi a odlišným materiálem náspy jádra hradby. Západním směrem byl násep jílovitý, východním písčitohlinitý s hrubým pískem. Násep jádra hradby byl zachován do výšky 1,4 m nad základový rošt. Zbytek byl odstraněn



Obr. 55. Břeclav, Pohansko. Zbytky čelní kamenné zdi. Foto Archiv Ústavu archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity Brno.

Fig. 55. Břeclav, Pohansko. Remnants of the stone front wall. Photo by Archive of the Department of Archaeology and Museology, Faculty of Arts, Masaryk University, Brno.